

**PWYLLGOR YR ECONOMI, SEILWAITH A SGILIAU
TYSTIOLAETH YSGRIFENEDIG – GWEITHIO O BELL**

1. Diben y papur hwn yw darparu tystiolaeth ysgrifenedig am Weithio o Bell i Bwyllgor yr Economi, Seilwaith a Sgiliau.

Y Cefndir

2. Erbyn hyn, amharwyd ar batrymau gwaith, patrymau teithio a phatrymau cymdeithasol ers blwyddyn bron, ac mae pobl wedi mynd ati i newid y ffordd y maent yn byw eu bywydau. Mae'n ymddangos bod rhai o'r newidiadau hyn yn dechrau bwrw gwreiddiau, a'r mwyaf amlwg ohonynt yw bod mwy o bobl yn gweithio gartref neu'n agos i'r cartref – Gweithio o Bell.
3. Ers blynyddoedd lawer, mae pobl wedi bod yn cymudo bob dydd mewn cerbydau preifat, gan greu tagfeydd a llygredd ac weithiau, gan deithio cryn bellter. Mae'r adferiad ar ôl Covid-19 yn gyfle i fabwysiadu'n barhaol rai o'r datblygiadau cadarnhaol yr ydym wedi'u gweld ledled Cymru o ran sut mae rhan helaeth o'r gweithlu'n gweithredu. Rydym yn dechrau gweld sut siâp a allai fod ar y dyfodol o ran tueddiadau gwaith a theithio.
4. Mae'n nod polisi o greu hinsawdd lle bydd mwy o bobl yn gweithio o bell yn gyfle i sicrhau bod y newid mewn ymddygiad yr ydym wedi'i weld yn ein cymunedau yn troi'n llwyfan ar gyfer ailadeiladu'n heconomi a gweithredu yn erbyn y newid yn yr hinsawdd. Rydym o'r farn, felly, fod achos o blaid gweld y llywodraeth yn chwarae rôl weithredol o ran sicrhau bod mwy o aelodau'r gweithlu yn gweithio o bell.
5. Mae'r polisi hwn yn effeithio ar adrannau'r llywodraeth ac ar y dirwedd ehangach yng Nghymru. Dyna'r brif ystyriaeth sydd wedi bod ar ein meddwl wrth inni fynd ati i ddatblygu'r polisi. Bydd penderfyniadau pobl ynglŷn â gweithio gartref neu'n agos i'w cartrefi yn dibynnu ar nifer o ffactorau, ac mae angen inni alluogi newidiadau a fydd yn gweithio i weithwyr ac i gyflogwyr.
6. Gan weithio gyda rhanddeiliaid yn y sector cyhoeddus, y trydydd sector a'r sector preifat, rydym wedi nodi amrywiaeth o gamau a fydd yn caniatáu i fwy o aelodau'r gweithlu weithio o bell yn rheolaidd, ac rydym yn barod i weithredu'r polisi traws-lywodraethol hwn. Ceir disgrifiad byr o'r gwaith isod.

Creu sylfaen dystiolaeth a monitro

7. Er mwyn sicrhau bod effeithiau hirdymor y polisi hwn yn rhai cadarnhaol, mae angen inni ddeall y dirwedd yn ei chyfanrwydd, a hefyd yr hyn y gallai newidiadau sylfaenol i batrymau gwaith ei olygu. I'r perwyl hwnnw, rydym wrthi'n cynnal ymchwil ac yn casglu tystiolaeth, gan gynnwys:
 - a. Asesiad Effaith Integredig, gan ystyried manteision a risgiau'r polisi

**PWYLLGOR YR ECONOMI, SEILWAITH A SGILIAU
TYSTIOLAETH YSGRIFENEDIG – GWEITHIO O BELL**

(mae'n cynnwys ystyried Cydraddoldeb, y Gymraeg, yr effaith ar gefn gwlad, yr effaith amgylcheddol)

- b. Paratowyd adroddiad ymchwil ar Effeithiau Economaidd gan Ganolfan Polisi Cyhoeddus Cymru ac mae i'w gweld ar eu gwefan.
- c. Astudiaeth i amcangyfrif y manteision o ran allyriadau carbon yn sgil llai o gymudo.
- d. Gofynnwyd i randdeiliaid fynegi barn, ac aed ati i ddadansoddi'r safbwyntiau hynny, er mwyn ein helpu i benderfynu ar y camau nesaf. Cafwyd safbwyntiau amryfal grwpiau cynrychioliadol, y TUC a Chomisiynwyr, yn ogystal â chyrrff yn y sector preifat, y trydydd sector a'r sector cyhoeddus.
- e. Ymarfer ymgysylltu â'r cyhoedd i fesur y galw am weithio'n lleol ac i nodi lleoliadau posibl, a'r mathau o gyfleusterau a'r gwasanaethau sydd eu hangen. I ategu'r gwaith hwnnw, rydym yn mapio'r ddarpariaeth bresennol ar gyfer rhannu gweithle ar ystad y sector cyhoeddus.
- f. Datblygu ffyrdd o fesur lefelau gweithio o bell a thueddiadau dros amser drwy gynnwys cwestiynau am y mater hwn mewn arolygon cenedlaethol.
- g. Datblygu canolfannau gweithio lleol i brofi'r cysyniad ac er mwyn deall y galw a modelau darparu.

Y Strategaeth Drafnidiaeth

8. Dros amser, bydd mwy o weithio o bell yn arwain at lai o lawer o deithio mewn ceir preifat. Bydd manteision mesuradwy i'w gweld hefyd wrth i'r pwysau ar ein system trafndiaeth gyhoeddus gael ei liniaru. Mae penderfyniadau am gapasiti trafndiaeth gyhoeddus, ac i ryw raddau, ei chost, yn seiliedig ar y galw yn ystod yr adegau cymudo prysuraf. Bydd lliniaru'r pwysau ar yr adegau hynny o fudd i drafnidiaeth gyhoeddus ac i drafnidiaeth ar y ffyrdd, drwy leihau tagfeydd a rhyddhau lle ar y ffordd at ddibenion eraill. Gellid gwella ansawdd aer a chymryd camau pendant tuag at ddatgarboneiddio. Fodd bynnag, gallai llai o ddefnydd ar drafnidiaeth gyhoeddus arwain at fwy o ofynion o ran cymhorthdal.
9. Lleihau'r angen i deithio yw lefel gyntaf yr hierarchaeth yn Strategaeth Drafnidiaeth Cymru ar gyfer blaenoriaethu buddsoddiad; gall gweithio o bell a llai o gymudo wneud cyfraniad allweddol yn hynny o beth.

Trawsnewid Trefi

10. Mae'n hagenda Trawsnewid Trefi yn tystio i'n hymrwymiad i ddyfodol canol ein trefi a'n dinasoedd. Mae pandemig y coronafeirws wedi cyflymu tueddiadau yr oeddem eisoes yn ymwybodol iawn ohonynt: y twf mewn gwerthiant ar-lein a phwysau ar y sector manwerthu. Mae gan fanwerthu rôl

**PWYLLGOR YR ECONOMI, SEILWAITH A SGILIAU
TYSTIOLAETH YSGRIFENEDIG – GWEITHIO O BELL**

hollbwysig i'w chwarae o hyd, ond roeddem wastad yn gwybod bod yn rhaid i ddyfodol y stryd fawr a chanol trefi ddibynnu ar fwy na manwerthu yn unig. Dyna pam yr ydym, wrth inni ddarparu cymorth i Drawsnewid Trefi, yn hoelio sylw ar sicrhau bod amrywiaeth ehangach o weithgareddau a mathau o ddefnydd yn cael eu cynnig, gan gynnwys gofod hyblyg ar gyfer busnes, hamdden, gwasanaethau lleol a gweithgareddau diwylliannol.

11. Bydd y cynnydd yn y cyllid cyfalaf ar gyfer canol trefi yn ein cyllideb ddrafft ar gyfer 2021-22 yn golygu y bydd y buddsoddiad yn y cynllun Trawsnewid Trefi, a gyhoeddwyd fis Ionawr diwethaf (2020), yn gyfanswm o bron £110 miliwn. Mae hyn yn adeiladu ar £800 miliwn o fuddsoddiad adfywio ers 2014 i gefnogi dros 50 o drefi ledled Cymru i ailadeiladu ac adnewyddu adeiladau a mannau cyhoeddus, yn ogystal â mynd i'r afael ag eiddo gwag. Mae llawer o'r prosiectau a gefnogwn yn cael eu targedu at ddarparu gweithleoedd a rennir, ac rydym yn cysylltu'r gwaith hwnnw'n agos iawn â'r polisi gweithio o bell.
12. Mae'r Egwyddor Canol Trefi yn Gyntaf, sydd wedi cael ei chyd-lofnodi gan ein partneriaid ym maes llywodraeth leol, yn elfen allweddol o'r cynllun Trawsnewid Trefi, ac mae'n golygu mai safleoedd canol trefi/dinasoedd a ddylai gael eu hystyried yn gyntaf wrth wneud pob penderfyniad ar leoliad gweithleoedd a gwasanaethau. Mae effaith pandemig COVID-19 yn golygu bod yn rhaid inni gymhwyso'r Egwyddor hon mewn ffordd hyd yn oed yn fwy cadarn.
13. Dros yr hanner canrif diwethaf, mae'r ffocws ar gymdeithas sy'n ddibynnol ar y car, ac ar lawer o ddatblygiadau y tu allan i drefi, wedi arwain at fwy o anghydraddoldeb ac wedi bod yn niweidiol i bobl ac i'r blaned. O ganlyniad, mae canol trefi/dinasoedd yn wacach, a bwriad Canol Trefi yn Gyntaf yw troi'r fantol a helpu i leihau anghydraddoldeb o ran mynediad. Mae creu hybiau gweithio lleol yng nghanol trefi yn gwbl gydnaws â'r ffordd y mae Canol Trefi yn Gyntaf yn gweithio. Bydd yn cefnogi gwaith adfywio a gweithgarwch economaidd, yn cynyddu nifer yr ymwelwyr, yn ehangu'r ystod o wasanaethau a fydd ar gael, ac yn esgor ar fanteision o ran llesiant ac ar fanteision cymdeithasol ac amgylcheddol.

Gweithio'n Lleol (Hybiau)

14. Mae gweithio o bell yn gyfle i gynnal economi fwy lleol, ac mae cryn frwdfrydedd am y syniad o hybiau lleol. Wedi dweud hynny, dylid ystyried hybiau yng nghyd-destun rhaglen waith ehangach a fydd yn cynnwys cynnig cymorth, arweiniad ac arweinyddiaeth, meithrin sgiliau a chreu amgylcheddau gwahanol.
15. Mae'r nod sydd gennym o gynyddu nifer y bobl sy'n gweithio o bell hefyd yn cynnwys ystyried datblygu cyfleusterau lle gall pobl weithio'n agos i'w cartrefi,

**PWYLLGOR YR ECONOMI, SEILWAITH A SGILIAU
TYSTIOLAETH YSGRIFENEDIG – GWEITHIO O BELL**

gan olygu y byddant yn gallu cerdded neu feicio yno yn hytrach na chymudo cryn bellter mewn car.

16. O ran modelau busnes a modelau ariannu posibl, bydd angen inni ystyried i ba raddau y gellir darparu cyfleusterau o'r fath, neu i ba raddau y mae cyfleusterau yn cael eu darparu eisoes gan y sector preifat/y trydydd sector, ac i ba raddau y gallai fod angen cymorth ariannol ar gyfer modelau darparu o'r fath. Wrth ddatblygu'r rhan hon o'r polisi, un ystyriaeth bwysig yw a fydd sefydliadau cyflogwyr yn talu pan fydd gweithwyr yn defnyddio cyfleusterau o'r fath, sut y byddant yn talu amdanynt, a sut y gellid eu cynorthwyo i wneud hynny. Bydd y manylion hyn yn effeithio ar ba mor ddeniadol fydd cyfleusterau gweithio lleol ac ar y defnydd a wneir ohonynt. Bydd hefyd yn effeithio ar faint o ddarpariaeth a wneir gan y sector preifat.
17. Rydym yn treialu nifer bach o'r hybiau gweithio o bell hyn i weld faint fydd yn manteisio arnynt, pa mor effeithiol ydynt, ac i werthuso modelau darparu gwahanol. Bydd y prosiectau peilot hyn yn caniatáu inni fynd ati, heb fawr o gost, i gasglu tystiolaeth feintiol ac ansoddol am yr effaith y gall hybiau gweithio lleol ei chael o ran galluogi a sefydlu mwy o weithio o bell yng Nghymru. Bydd canlyniadau'r cynlluniau peilot hyn yn sail i unrhyw broses o gyflwyno rhagor o gyfleusterau o'r fath yng Nghymru.
18. Mae prosiectau'n cael eu cynnal ledled Cymru, gan gynnwys nifer yn ardal Tasglu'r Cymoedd. Mae yna amrywiaeth o fodolau sy'n cael eu harwain gan y sector cyhoeddus, y sector preifat a'r trydydd sector, ac maent yn fodd inni weld pa mor ymarferol yw'r ffordd hon o weithio.
19. Er enghraifft, mae'n rhaglen Trawsnewid Trefi yn ailddatblygu adeilad lled-adfeiliedig 'Costigans' yn y Rhyl i ddarparu man pwrpasol ar gyfer deori busnesau a gweithio o bell, gan ganolbwyntio ar dechnoleg ddigidol. Bydd y man hwn yn cynnig amgylchedd gwaith creadigol, hyblyg fydd â band eang cyflym iawn, i gefnogi ac annog cenhedlaeth newydd o fusnesau bach (o'r diwydiannau creadigol a digidol yn bennaf) i sefydlu a / neu i ddefnyddio canol y dref yn ganolfan. Mae Cyngor Sir Ddinbych yn lesio'r adeilad i Sgwâr y Dref, sy'n arbenigo mewn darparu lleoliadau hyblyg lle gall pobl rhannu gweithle. Mae'n arbenigwr hefyd ar roi cymorth i entrepreneuriaid.
20. Yn ogystal, mae pum Hyb Menter rhanbarthol, sydd wedi cael eu hintegreiddio'n llawn â chymorth Busnes Cymru, ar gael ar draws Cymru. Mae'r Hybiau'n golygu bod y cymorth sydd ar gael yn fwy gweladwy yn y rhanbarthau, ac maent yn hwyluso ffordd fwy cydgysylltiedig o ddarparu cymorth entrepreneuriaeth a chymorth busnes ar y cyd â cholegau, prifysgolion, awdurdodau lleol a phartneriaid yn y Dinas-ranbarthau/y Fargen Twf.

**PWYLLGOR YR ECONOMI, SEILWAITH A SGILIAU
TYSTIOLAETH YSGRIFENEDIG – GWEITHIO O BELL**

21. Dyma rai o'r ffyrdd o fesur llwyddiant wrth adolygu a gwerthuso'r prosiectau peilot:
- a. Prawf o faint y galw/ y niferoedd sy'n manteisio ar y cyfleusterau
 - b. Boddhad defnyddwyr a dichonoldeb busnesau
 - c. Cyflogwyr yn dewis mabwysiadu opsiynau gweithio lleol ar gyfer y dyfodol
 - d. Casglu gwybodaeth ansoddol a meintiol drwy gydol y cynllun peilot (cynhyrchiant, gweithgarwch, llesiant, sut mae defnyddwyr yn teithio yn ôl ac ymlaen i'r hyb, y niferoedd sy'n ei ddefnyddio, a pha mor aml, ble mae'r cyflogeion yn gweithio/byw, a ydynt wedi rhoi'r gorau i deithio mewn ceir preifat etc.)
22. Mae angen mynd ati'n barhaus i fonitro'r effeithiau ar ganol trefi a dinasoedd er mwyn rheoli unrhyw effeithiau andwyol.
23. Ein nod yw pwysu a mesur a fydd y ffordd hon o weithio yn annog mwy o gydweithredu a deialog, yn arwain at greu perthynas a chysylltiadau newydd ac at well rwydweithio ar draws sectorau. Mae angen inni hefyd ddeall a oes canlyniadau llai cadarnhaol – ar gyfer canol trefi fel y nodwyd uchod, ond hefyd ar gyfer busnesau, sefydliadau ac unigolion.

Ystad y Sector Cyhoeddus

24. Mae pob rhanbarth yn cynnal adolygiadau o'i ystad bresennol i weld sut mae'r adeiladau'n cael eu defnyddio a ble mae angen asedau, a yw'r adeiladau'n addas i'r diben ai peidio ac a oes lle i gydweithio ac ad-drefnu. Byddwn yn gweithio gyda sefydliadau'r sector cyhoeddus ledled Cymru i edrych ar yr effaith ar ein prosiect PSBA (Prosiect Cydgasglu Band Eang y Sector Cyhoeddus) a'i effaith ar rôl y prosiect hwnnw, sy'n cysylltu lleoliadau'r sector cyhoeddus ac yn golygu bod modd darparu gwasanaethau cyhoeddus digidol ledled y wlad.
25. Mae rhai rhanbarthau wedi nodi safleoedd allweddol lle bydd modd cydweithredu a rhannu llety er mwyn helpu i ad-drefnu'r ystadau presennol, gan gynnwys Tŷ Penallta yng Nghaerffili a Chanolfan Ddinesig Abertawe. Credwn fod awydd i gyd-leoli ar draws y sector cyhoeddus.

Dangos Arweinyddiaeth

26. Er bod y polisi'n ymwneud â dyfodol gwaith swyddfa yng Nghymru, mae arweinyddiaeth Gweinidogion a Llywodraeth Cymru yn hanfodol er mwyn gosod esiampl. Mae angen arweinyddiaeth er mwyn dangos sut mae newid arferion gwaith a llai o ddibyniaeth ar geir preifat yn cynnig manteision amgylcheddol, manteision o ran iechyd, a manteision cymdeithasol ac ariannol.

**PWYLLGOR YR ECONOMI, SEILWAITH A SGILIAU
TYSTIOLAETH YSGRIFENEDIG – GWEITHIO O BELL**

27. Mae rhannau gwahanol o'r llywodraeth wedi cael profiad eisoes o fabwysiadu datblygiadau arloesol er mwyn gwella diogelwch yn y gweithle yn ystod y pandemig, gan ganiatáu i Weinidogion ac uwch-swyddogion ar draws cyrff y sector cyhoeddus arwain drwy esiampl. Mae Grŵp yr Economi, Sgiliau a Chyfoeth Naturiol yn Llywodraeth Cymru yn cynnal rhaglen dros gyfnod o flwyddyn yn unswydd er mwyn helpu staff Llywodraeth Cymru i addasu i weithio ar draws sawl lleoliad, drwy gynnig cyfleoedd i ryngweithio, drwy fodelu rôl gan uwch-arweinwyr a thrwy roi cymorth gyda llesiant, y cyfan yn seiliedig ar adborth a roddwyd gan y staff.

Cefnogi busnesau a gweithwyr

28. Os ydym am i'r newid hwn lwyddo, mae angen cynnig cymorth i ddiwydiant, i fudiadau gwirfoddol a'r sector cyhoeddus ac i'r unigolion sy'n gweithio ynddynt.

29. Ein nod yw mynd ati mewn ffordd ystyrlon i helpu gweithwyr a sefydliadau i oresgyn neu fynd i'r afael â rhwystrau a phroblemau, i hyrwyddo'r agweddau cadarnhaol o ran lleihau llygredd a thagfeydd, ac i helpu datblygiadau arloesol newydd ac arferion gorau i ledaenu cyn gynted ag y bo modd.

30. Mae digonedd o gymorth busnes ar gael eisoes drwy Busnes Cymru. Rydym bellach yn ategu'r cymorth hwnnw drwy roi arweiniad a chymorth ar weithio o bell. Maes o law, bydd y gwaith hwnnw'n cael ei ehangu i gynnwys arweiniad i unigolion, gan ganiatáu i lawer o bobl sydd mewn galwedigaethau lle maent yn eistedd wrth ddesg barhau i weithio o bell. Byddwn yn parhau i weithio gyda'n partneriaid cymdeithasol i symud ymlaen â hyn.

31. Rydym wrthi hefyd yn mesur hyd a lled y cymorth y bydd ei angen yn y tymor hwy. Gallai fod yn gymorth ariannol neu'n fath arall o gymorth (cymhellion sy'n annog pobl i wario'n lleol, teithio llesol, cymorth technegol neu gyngor ac arweiniad arbenigol a ddarperir yn rhad ac am ddim).